

De nieuwe natuurwet: gevolgen voor RAVON en vrijwilligers

Sander Hunink & Ronald Zollinger

Na een lange behandeling van het omstreden wetsvoorstel voor een nieuwe natuurwet, is het dan bijna zover. Per 1 januari 2017 zal de Wet Natuurbescherming (hierna: natuurwet) in werking treden en zal deze wet de huidige Natuurbeschermingswet 1998, Flora- en faunawet en de Boswet vervangen. In dit artikel behandelen wij de consequenties van de nieuwe natuurwet voor de Stichting RAVON, haar vrijwilligers en uiteraard de bescherming van reptielen, amfibieën en vissen.

De kwabaal wordt onder de Wet Natuurbescherming een beschermde soort. (Foto: blikonderwater.nl)

Decentralisatie en natuurvisie

De natuurwet heeft een aantal belangrijke gevolgen. Eén van de meest belangrijke veranderingen is dat vrijwel alle verantwoordelijkheden bij de provincies worden neergelegd. Decentralisatie van bevoegdheden, heet dat. De provincies zijn straks grotendeels verantwoordelijk voor de uitvoering van de natuurwet, waaronder het voeren van een actief beleid voor gebieden- en soortenbescherming, het verlenen van vergunningen en ontheffingen en handhaving. Deze verantwoordelijkheden hebben onder meer betrekking op het behoud en de ontwikkeling van de biodiversiteit en populaties van bedreigde soorten. Slechts een relatief klein deel van de verantwoordelijkheden houdt het Ministerie van EZ (= Economische Zaken, de opsteller van de natuurwet) in eigen portefeuille, waaronder het beheer en ingrepen in Rijkswateren, hoofd(vaar)wegen, militaire terreinen en vliegvelden. Nieuw in de natuurwetgeving is de erkenning van de intrinsieke waarde van de natuur. De intrinsieke waarde van een soort is de eigen waarde van een soort op zichzelf, los van een economische waarde voor de mens. De erkenning van de intrinsieke waarde is van belang voor de bescherming van deze waarde (behoud en ontwikkelen biodiversiteit) in verschillende andere wetten en beleidsvorming. Verder heeft het Rijk een rijksnatuurvisie opgesteld over hoe de biodiversiteit te behouden en bedreigde soorten te beschermen, maar wel zodanig dat economische ontwikkelingen mogelijk blijven. Deze rijksnatuurvisie moeten provincies verder uitwerken in een

provinciale natuurvisie. Onderdeel vormt onder meer de mogelijkheid soorten actief te beschermen (zie hieronder).

Alle provincies moeten de nieuwe regels voor de bescherming van natuur opnemen in de eigen provinciale beleidsregels. De decentralisatie zorgt hiermee voor 12 verschillende regels rondom de omgang met beschermde gebieden en soorten. De achterliggende gedachte van de Minister van EZ is, dat op deze manier meer recht wordt gedaan aan de regionale verschillen en behoeftes om natuur te beschermen.

Soortenbescherming

Met de komst van de nieuwe natuurwet, barstte de discussie los welke soorten beschermd moesten worden en welke vooral niet. Vooral onder Staatssecretaris Bleker was de tendens gericht op het verwijderen van de zogenaamde 'nationale koppen', oftewel niet meer soorten beschermen dan internationaal verplicht. Door vele reacties op het eerste wetsvoorstel – waaronder van RAVON – is deze tendens gelukkig teruggedraaid en is er in de natuurwet, naast de Europees

Tabel 1: Overzicht beschermde amfibieën, reptielen en vissen (soortenbescherming).

Europees beschermde soorten (Habitatrichtlijn Bijlage IV)	Nationaal beschermde soorten
Amfibieën Boomkikker Geelbuikvuurpad Heikikker Kamsalamander Knoflookpad Poelkikker Rugstreeppad Vroedmeesterpad	Amfibieën Alpenwatersalamander Bruine kikker Gewone pad Kleine watersalamander Meerkikker Bastaardkikker Vinpootsalamander Vuursalamander
Reptielen Gladde slang Muurhagedis Zandhagedis	Reptielen Adder Hazelworm Levendbarende hagedis Ringslang
Vissen Houting Steur	Vissen Beekdonderpad Beekprik Elrits Gestippelde alver Grote modderkruiper Kwabaal

beschermden soorten, een lijst opgenomen met nationaal beschermden soorten (Bijlage A (dieren) en B (planten)). RAVON heeft hierover ook rechtstreeks met het Ministerie van EZ onderhandeld om dit gedaan te krijgen. In de behandeling van het wetsvoorstel is nader uitgewerkt welke soorten onder de natuurwet beschermd zijn en om welke reden. Hieruit blijkt, dat met betrekking tot amfibieën en reptielen alle soorten zijn beschermd die in Nederland inheems voorkomen en geen Europese bescherming hebben. Met betrekking tot vissen zijn alleen die soorten opgenomen die geen Europese bescherming hebben, een Rode Lijst status hebben en worden bedreigd door veel voorkomende handelingen. De lijst beschermden vissen is daardoor veranderd (zie tabel 1). Nieuw op de lijst is de kwabaal. De rivierdonderpad, bittervoorn en kleine modderkruiper verliezen hun landelijk beschermden status en vallen – net als alle andere niet-beschermden planten en dieren in Nederland – onder de zorgplicht; de plicht om met iedere soort fatsoenlijk om te gaan. Er zijn overigens wel Natura 2000-gebieden aangewezen waar een instandhoudingsdoel geldt voor de rivierdonderpad, bittervoorn en kleine modderkruiper, op grond van de Europese Habitatrichtlijn (bijlage II). Daar hebben deze soorten wel een hoge beschermingsstatus, die nader is vastgelegd in de Natura 2000-beheerplannen.

De wet verplicht de provincies om bedreigde soorten te behouden en populaties te herstellen door actieve maatregelen. Dit kan door het opstellen en uitvoeren van soortbeschermingsplannen, zoals al eerder is gedaan voor bijvoorbeeld de boomkikker in Noord-Brabant. Deze verantwoordelijkheid wordt in de praktijk door de provincies verschillend opgepakt.

Gebiedenbescherming

De gebiedenbescherming verandert in grote lijnen niet. De Europese richtlijnen die de basis vormen voor de aanwijzing van gebieden ten behoeve van de bescherming van populaties van soorten, veranderen uiteraard niet. In tabel 2 is een lijst opgenomen van amfibieën en vissen waarvoor beschermden gebieden zijn aangewezen en de vermelding of deze soorten ook buiten de beschermden gebieden een bescherming genieten. Reptielen komen niet op de lijst voor, met uitzondering van enkele zeeschildpadden. Ieder Natura 2000-gebied is aangewezen met een bepaalde doelstelling voor de bijdrage aan het op landelijk niveau behouden en ontwikkelen van populaties van soorten. De natuurwet maakt het mogelijk om zonder vergunningsprocedure maatregelen uit te voeren om deze doelstellingen te realiseren, als deze maatregelen zijn opgenomen in een vastgesteld beheerplan. Daardoor zorgt de natuurwet voor een versoepeling van procedures en een zeer gewenste versnelling van de uitvoering van noodzakelijke maatregelen om onder meer populaties van reptielen, amfibieën en vissen te behouden en ontwikkelen. Een aantal soorten komt echter ook buiten Natura 2000-gebieden voor. Hoewel de soortenbescherming, zoals hiervoor beschreven, zorgt voor de bescherming van soorten ook buiten Natura 2000-gebieden, dreigen de soorten die voorkomen in het agrarisch gebied buiten de boot te vallen. Agrarisch Natuurbeheerpakketten zijn het enige dat daarvoor nog soelaas kan bieden.

Verder kunnen provincies nieuwe beschermden gebieden aanwijzen, bijvoorbeeld om een bedreigde soort beter te beschermen. Dit kan zeker van belang zijn voor bedreigde amfibieën of vissen die veel voorkomen buiten Natura 2000-gebieden, zoals de knoflookpad of grote modderkruiper. De ene provincie is op dit punt meer ambitieus

De rivierdonderpad wordt onder de Wet Natuurbescherming niet langer beschermd. (Foto: Jelger Herder)

dan de andere. Zo heeft Utrecht aangegeven sterk in te zetten op actieve soortbescherming, door de aanwijzing van 'natuurparels'. Daarnaast worden de Beschermden Natuurmonumenten afgeschaft, waarmee ook oude doelen vervallen. Deze gebieden zijn al voor een groot deel beschermd als Natura 2000-gebied of als Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen: EHS) en dat blijft zo.

Gevolgen RAVON en vrijwilligers

Door de decentralisatie van de bevoegdheden naar de provincies, zijn er in de naar buiten komende nieuwe regels van provincies al verschillen en overeenkomsten zichtbaar. Nieuw is dat de provincies zelf algemene vrijstellingen kunnen geven voor handelingen die veel voorkomen, waarbij algemeen voorkomende soorten kunnen worden geschaad. De meeste provincies hebben de nu al algemeen vrijgestelde soorten in het kader van beheer, onderhoud en ruimtelijke ingrepen

Tabel 2: Overzicht beschermden amfibieën en vissen waarvoor beschermden gebieden zijn aangewezen (N2000). Wijziging beschermingsregime in blauw weergegeven.

Europees beschermden soorten (Habitatrichtlijn Bijlage II)	Beschermd buiten N2000 obv soortenbescherming
<i>Amfibieën</i>	
Geelbuikvuurpad	ja, Habitatrichtlijn IV
Kamsalamander	ja, Habitatrichtlijn IV
<i>Vissen</i>	
Beekprik	ja, Nationaal
Bittervoorn	nee
Elft	nee
Fint	nee
Grote modderkruiper	ja, Nationaal
Houting	ja, Habitatrichtlijn IV
Kleine modderkruiper	nee
Rivierdonderpad	nee*
Rivierprik	nee
Steur	ja, Habitatrichtlijn IV
Zalm	nee
Zeebek	nee

* = rivierdonderpad is niet meer beschermd onder de soortenbescherming, wel de beekdonderpad.

overgenomen. Een uitzondering vormt Limburg, die de hazelworm en levendbarende hagedis – nu beide nog streng beschermd – algemeen heeft vrijgesteld ‘buiten kwetsbare perioden’. Het ontbreken van de meerkikker op de vrijstellingslijst van Flevoland en de bastaardkikker op de vrijstellingslijst van Friesland, berusten waarschijnlijk op een fout.

In een aantal provincies is, net als in de huidige situatie, een vrijstelling opgenomen om larven van bruine kikker en gewone pad te mogen vangen voor educatie, of een vrijstelling voor het vangen van amfibieën om deze te kunnen verplaatsen als beschermingsmaatregel tegen het verkeer (paddenoverzetacties) (zie tabel 3). Niet iedere provincie heeft deze vrijstellingen echter opgenomen, waardoor er in deze provincies officieel een ontheffing moet worden aangevraagd om alsnog amfibieën te vangen voor educatieve doeleinden of om amfibieën te kunnen overzetten. Mogelijk kan RAVON een provinciale vrijstelling aanvragen voor paddenoverzetgroepen. Daarnaast blijft de algemene ontheffing Flora- en faunawet voor onderzoek gewoon geldig. Wel moet deze nog worden aangevuld op de kwabaal, aangezien deze nieuw is beschermd. De aanvulling zal echter maar voor een handjevol vrijwilligers ook echt van toepassing zijn. De provincies hebben vrijwel allemaal aangegeven sterker in te zetten op handhaving van de natuurwet, waardoor het essentieel is de machtiging van de ontheffing van RAVON ook echt bij je te hebben.

De meeste verordeningen van provincies zijn nog in concept (alleen de verordening van Noord-Holland is bij het schrijven van dit artikel definitief), maar het geeft wel aan dat de provinciale verschillen groot kunnen zijn. De nieuwe bevoegde gezagen moeten verder de kennis en omgang met soorten nog opbouwen, aangezien ontheffingverlening in het kader van soortenbescherming een nieuwe taak voor hen is. Hiermee is duidelijk dat RAVON opnieuw een sterke lobby moet

Niet alle provincies verlenen vrijstelling voor het vangen en verplaatsen van amfibieën, zoals de gewone pad, waardoor paddenwerkgroepen in deze provincies hiervoor vrijstelling moeten aanvragen. (Foto: Jelger Herder)

voeren – verdeeld over 12 provincies én een Ministerie – om “haar soorten” goed onder de aandacht te brengen. De verplichting van provincies om bedreigde

soorten actief te beschermen, biedt ook nieuwe kansen om soortgerichte behoud- en herstelmaatregelen te nemen. Tevens komen er hoogstwaarschijnlijk nieuwe budgetten vrij om het vóórkomen en de trends van soorten te monitoren. Deze knelpunten en kansen geven aan dat er nog genoeg werk valt te verrichten door de RAVON-vrijwilligers en -professionals.

Summary

New legislation for nature conservation

In this article, we describe the new “Wet Natuurbescherming” (Nature Conservation Act) that will take effect from January 1st 2017. We compare it with the present nature legislation, looking at changes and their implications, not only for the species concerned, but also for RAVON and its volunteers.

Meer lezen

www.rijksoverheid.nl. Nieuwe Natuurwet, 1 januari 2017.

Sander Hunink

Ecologica, Sander.Hunink@ecologica.eu

Ronald Zollinger

RAVON, R.Zollinger@ravn.nl

Tabel 3: Overzicht vrijstellingen per provincie.

	vrijstelling vangen en uitzetten eieren of larven amfibieën mbt onderzoek en onderwijs	vrijstelling vangen en verplaatsen amfibieën met betrekking tot bescherming tegen verkeer (paddenoverzetacties)
Drenthe	ja, geldt voor meerkikker, bastaardkikker, bruine kikker en gewone pad.	ja, geldt voor alle amfibieën. Verplaatsing binnen 50 m
Flevoland	ja, geldt voor poelkikker, meerkikker, bastaardkikker, bruine kikker en gewone pad.	ja, geldt voor alle amfibieën. Verplaatsing binnen 50 m
Friesland	nee	nee
Gelderland	ja, geldt voor bastaardkikker, bruine kikker en gewone pad.	ja, geldt voor alle amfibieën. Verplaatsing binnen 50 m
Groningen	nee	nee
Limburg	ja, geldt voor meerkikker, bastaardkikker, bruine kikker en gewone pad.	ja, geldt voor alle amfibieën. Verplaatsing binnen 50 m
Noord-Brabant	ja, geldt voor bastaardkikker, bruine kikker en gewone pad.	ja, geldt voor alle amfibieën. Verplaatsing binnen 50 m
Noord-Holland	nee	nee
Overijssel	nee	nee, niet concreet uitgewerkt. Wel algemene vrijstelling vangen nationaal beschermde amfibieën ten behoeve van bescherming wilde flora of fauna
Utrecht	ja, geldt voor poelkikker, meerkikker, bastaardkikker, bruine kikker en gewone pad.	ja, geldt voor alle amfibieën. Verplaatsing binnen 50 m
Zeeland	ja, geldt voor meerkikker, bastaardkikker, bruine kikker en gewone pad.	ja, geldt voor alle amfibieën. Verplaatsing binnen 50 m
Zuid-Holland	nee	nee

